

«За чо старика обидели?» — мимоволі хочеться запитати, читаючи в «Галичанине» (ч. 216—218) фейлетон д. Свистуна під гумористичним наголовком: «Кто больший: г. М. Грушевский или о. А. Петрушевич?» Д. Свистун узявся боронити о. Петрушевича перед закидами, які підніс проф. Грушевський проти останніх «исследований» о. Петрушевича в своїй рецензії в «Записках». Розуміється, що головним закидом був брак методу в працях о. Петрушевича, такий брак, що зводить на нінашо всю бистроумність і начитаність автора. Що ж на се каже д. Свистун? З претензіональністю, яка характеризує хіба повну наївність в обсягу історичної дисципліни, він говорить про емпіричний метод, про Беконів «Novum organum» і зараз перескакує до о. Петрушевича, виславляючи яко головну його заслугу збирання матеріалів для історії галицької Русі. Він, мовляв,

«собрал хорошую коллекцию археологических находок, монет, медалей, рукописей и других памятников древности. Все собранное находится частью в музее «Народного дома», частью же у о. Петрушевича дома, и г. Грушевский, живущий постоянно во Львове, легко мог бы все то оглянуть. О. Петрушевич тщательно собирая различные замечания на полях церковных книг и открыл много памятников апокрифической литературы Прикарпатской Руси из XVI—XVIII вв., которыми пользуется теперь г. Франко в своих научных исследованиях».

Загалом д. Свистун стоїть на тім, що «научная деятельность о. Петрушевича лежит главным образом в собирании материала». Д. Свистун очевидно й сам не підозріває, яку кривду заподіяв він о. Петрушевичу таким осудом. Він поставив його яко ученого на рівні з такими збирачами матеріалів, якими в Росії були купець Царський або київський археолог Кибальчич, або інші аматори, що збирали старинні предмети. Збирання не дає кваліфікації на вченого, і, деградуючи о. Петрушевича на чистого збирача, д. Свистун ставить його далеко нижче, ніж поставив його проф. Грушевський у своїй рецензії. А треба додати, що, як збирач, о. Петрушевич не стоїть на рівні навіть з такими збирачами, як російські купці Царський або Каратаєв (сей другий лишив бодай прекрасну бібліографію найстарших кирильських друків, працю з погляду на методичність і критичність без порівняння кращу від усього, що в тім напрямі зробив о. Петрушевич).

Коли д. Свистун думає, що хтось, живучи у Львові, міг коли-небудь оглянути колекції о. Петрушевича, то дуже помилюється. Ті колекції були досі і певно й до смерті о. Петрушевича будуть мертвим капіталом, недоступним ні для кого. Ще 1874 р. проф. Калужняцький по адресу о. Петрушевича пустив був їдке слово про «наших библиоманов, весьма интересный класс людей недоучених и недоступных» (Труды III археологического съезда, т. II, Київ, 1878, стор. 271). І коли д. Свистун говорить, що о. Петрушевич зібрав

багато апокрифів, якими користується д. Франко, то, очевидно, не знає ані збірок о. Петрушевича, ані видань д. Франка, який для своїх видань не покористувався ані одним рядком із рукописних колекцій о. Петрушевича. Д. Свистун признає й сам, що в «матеріалах о. Петрушевича нет методического распределения», — отже, навіть матеріалів не вміє о. Петрушевич розложить методично, — знов комплімент, за який о. Петрушевич не дуже потребує дякувати д. Свистуну.

Та найзабавніше те, що каже д. Свистун прикінці. «Оценяя деятельность о. Петрушевича, надобно принести в расчет, что он автодидакт и священник, обремененный обязанностями своего звания... и что его жалование было всегда скучное». Отже, се не брак методичного думання заставляет о. Петрушевича мешать в своих писаннях горох з капустою, а те, что він автодидакт! А проте Добровський, батько слов'янської філології і один із найметодичніших слов'янських умів, був також автодидакт і навіть також канонік! І коли о. Петрушевич пише свої «исследования» чудернацькою «пражскою» мішаниною і вважає «исковерканными» не тільки сучасні українсько-руські писання, але навіть старі пам'ятники, що не підходять до його теорій, — то причина цього не брак справді наукового погляду на розвій язика і на розвій письменства і не дика погорда до своєї рідної мови, але може... його «священническое звание». І коли о. Петрушевич у своїй «Сводній літописі» під роком 1779 кидає громи на наших «галицких украиноманов», що, мовляв, хочуть «чудовищный украино-русский язык сделать общерусским языком», коли під р. 1790 злиться на те, що «нынешняя опольщенная молодая Русь, козачествуя, называет свой гурт — Украиною-Русью», а під р. 1778 кидає громи на «импортованное из запада так званное просвещение, подобное нынешнему из востока занесенной украинско-радикальной «Просвіті», для которой первым идеалом и представителем есть несчастный Тарас Григорьевич Шевченко» (стор. 107), — то се не для того, що у нього не тільки неметодичний, а ще й рабський, антигуманний та ретроградний дух, але для того, що у нього «скучное жалование».

Подается за публикацией в «Литературно-науковому вестнику» (1901, т.13, кн. 1, с. 39—41).